

تعیین میزان رضایتمندی کشاورزان شهرستان زابل از بیمه گندم و عوامل مؤثر بر آن

غلامعباس ملاشاهی*

کارشناسی ارشد توسعه‌ی روستایی، دانشکده‌ی کشاورزی، دانشگاه تبریز

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۱/۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۵/۲۷

چکیده

هدف از تحقیق حاضر تعیین میزان رضایتمندی کشاورزان شهرستان زابل از بیمه گندم می‌باشد که از نوع کاربردی و به لحاظ روش، توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق کلیه کشاورزان شهرستان زابل می‌باشند که طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۱ اقدام به بیمه محصول گندم خود کرده بودند که بر اساس فرمول کوکران ۲۶۰ نفر از آنان به‌عنوان حجم نمونه تعیین شدند. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تناسبی استفاده شد. ابزار تحقیق شامل پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که روایی آن با استفاده از نظرات جمعی از کارشناسان بیمه محصولات زراعی پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری مورد تأیید قرار گرفت و اعتبار پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (سؤالات مربوط به رضایتمندی $\alpha = 0/84$ و دانش فنی و آگاهی کشاورز از خدمات بیمه $\alpha = 0/82$) برآورد گردید که حاکی از مناسب بودن ابزار تحقیق است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS20 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از تحقیق با استفاده از روش ISDM نشان داد که ۵۴/۵ درصد از کشاورزان مورد مطالعه رضایت مثبتی از بیمه گندم داشتند. همچنین نتایج حاصل از تخمین رگرسیونی مشخص کرد که بین متغیرهای دانش و آگاهی گندم کاران از خدمات بیمه محصولات زراعی، سابقه کشت گندم، تعداد دفعات مراجعه به کارشناسان بیمه در سطح اطمینان ۹۹ درصد و تعداد دفعات شرکت در کلاس‌های آموزشی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با رضایتمندی از بیمه گندم رابطه مثبت و معنی‌داری مشاهده شد که این عوامل در مجموع ۵۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق را تبیین و پیش‌بینی می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: بیمه محصولات کشاورزی، رضایتمندی، شهرستان زابل، گندم.

* نویسنده مسئول مکاتبات، molashahi.abbas@yahoo.com

مقدمه

محصولات و گزینه‌های مختلف تقسیم نمایند و در نهایت آن را کاهش دهند (Sayers et al., 1996). این روش‌ها با وجود آن که تا حدودی می‌توانند از نوسانات درآمدی بهره‌برداران بکاهند، لیکن در زمان رویارویی کشاورزان با مشکلات جدی از جمله حمله آفات و بیماری‌ها و همچنین خطرات سوانح جوی معمولاً کارساز نیستند. این در حالی است که بیمه محصولات کشاورزی به‌عنوان راه‌حلی مفید و مناسب جهت مقابله با این خطرات مورد توجه و تأکید قرار گرفته است (Mevuissen, 2000).

طغیان آفات، انواع بیماری‌های گیاهی و دامی، تغییرات ناگهانی دما، کمبود و پراکنش نامناسب بارندگی و بروز خشکسالی‌های پیاپی و پیامدهای ناشی از آن و نیز وقوع بلایای طبیعی مانند سیل و زلزله، ممکن است خسارت‌های زیادی به کشاورزان و بخش کشاورزی وارد نماید. برای رویارویی با این خطرات و به‌منظور فراهم نمودن بسترهای مناسب برای سرمایه‌گذاری‌های جدید در بخش کشاورزی، بیمه محصولات کشاورزی به‌عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر مطرح می‌شود. به همین خاطر تقویت و گسترش بیمه محصولات کشاورزی، یکی از مهم‌ترین پیش‌شرط‌های توسعه کشاورزی در جهان محسوب می‌گردد (Vandever, 2002).

بیمه کشاورزی، بالاترین ظرفیت‌های اجرایی و عملیاتی و بیشترین توانمندی‌ها و قابلیت‌ها را برای رویارویی با مخاطره‌ها دارد و یکی از مناسب‌ترین سازوکارها برای ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی بشمار می‌آید. دولت‌ها به دلیل اهمیت راهبردی و کلیدی بخش کشاورزی با برنامه‌های مختلف، تلاش زیادی برای گسترش و فراگیر ساختن بیمه در بین کشاورزان دارند. اما پذیرش بیمه

بخش کشاورزی و جامعه‌ی روستایی به دلیل ارتباط تنگاتنگی که با طبیعت دارد، آسیب‌پذیرترین بخش اقتصادی می‌باشد. این بخش به لحاظ ویژگی‌های ساختاری و نقش بارزی که در فرآیند توسعه کشور دارد از اهمیت زیادی برخوردار بوده و مهم‌ترین ثروت ملی و تأمین‌کننده‌ی نیازهای غذایی مردم و مواد خام صنایع کشور محسوب می‌شود. کشاورزی برخلاف سایر فعالیت‌های اقتصادی به‌طور دائم مواجه با مسائل ناشناخته و غیرقابل‌پیش‌بینی طبیعی می‌باشد و عمده‌ترین مشخصه آن ارتباط مستقیم با طبیعت است. این امر بدان معناست که با پیش آمدن شرایط نامساعد طبیعی، کشاورزی با کاهش تولید و بازده محصول روبرو خواهد بود، این امر نه تنها درآمد کشاورز را کاهش خواهد داد بلکه با بروز مکرر آن قدرت سرمایه‌گذاری مجدد از طرف کشاورز سلب خواهد شد (دوستی، ۱۳۷۶). تولید در بخش کشاورزی، تفاوت‌هایی با دیگر زمینه‌های تولیدی و تجاری دارد که مهم‌ترین آن‌ها اتکای زیاد فعالیت‌های این بخش به طبیعت و روبرو شدن با تغییرات محیطی، اجتماعی، مالی و قانونی است که فعالیت در این بخش را به فعالیت پرخطر و همراه با ریسک تبدیل کرده است (McDaniels et al., 2006).

بهره‌برداران کشاورزی به‌منظور مهار و یا کاهش خطرات روبرو، طیف وسیعی از برنامه‌های گوناگون را مورد استفاده قرار می‌دهند. آن‌ها سعی می‌کنند که با در پیش گرفتن روش‌هایی همچون تنوع محصولات کشاورزی، تولید محصولات دارای قیمت تضمینی، کاشت توأم محصولات مکمل و همچنین رعایت اصل انعطاف‌پذیری در تهیه نهاده‌ها و نگهداری مقداری ذخیره مالی برای مواقع ضروری، مخاطرات را بین

رستمی و همکاران (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای که به شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه در بین گندم‌کاران شهرستان هرسین کرمانشاه انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که عوامل فردی، اقتصادی و اجتماعی متعددی در پذیرش بیمه از سوی کشاورزان تأثیر داشته‌اند. در این تحقیق سطح تحصیلات، مساحت اراضی تحت کشت گندم، تنوع تولید، درجه ریسک‌گریزی و نوع مالکیت، پنج عامل مهم و تأثیرگذار بر پذیرش بیمه از سوی کشاورزان بوده است.

خلیل نژاد و زمانی پور (۱۳۸۶)، به بررسی سازه‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی در استان خراسان جنوبی پرداختند. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان دهنده وجود ارتباط معنی‌دار بین سن، متوسط عملکرد در هکتار، درآمد برگرفته از فعالیت‌های کشاورزی، میزان استفاده از تسهیلات حمایتی، رضایت از برخورد مسئولان، نوع نظام زراعی و نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی است، درحالی‌که ارتباط معنی‌داری بین سطح تحصیلات، سابقه کار کشاورزی، مساحت زمین زراعی، میزان زمین زیرکشت، نوع مالکیت زمین، میزان رضایت از فروش محصول، میزان مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، میزان همکاری با تعاونی‌های روستایی و نگرش پیرامون بیمه محصولات کشاورزی، مشاهده نشد.

زمانی و همکاران (۱۳۸۷) تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر رضایت مندی بیمه‌گزاران از بیمه محصولات زراعی انجام دادند که نتایج آن نشان داد، بین متغیرهای نگرش کشاورزان نسبت به بیمه، وجهه بانک کشاورزی، تعداد خسارت وارده به کشاورز، میزان غرامت دریافتی، میزان زمین دیم، تعداد قطعات

کشاورزی در جامعه روستایی، مانند هر نوآوری دیگری از طرف تولیدکنندگان محصولات کشاورزی با مقاومت روبرو می‌شود یا به‌کندی پیش رفته و پذیرش آن زمان‌بر است. یکی از راه‌هایی که در توسعه بیمه کشاورزی می‌تواند مؤثر باشد هماهنگی و نزدیک کردن این برنامه‌ها با خواست‌ها، نیازها و انتظارات کشاورزان است (شاهنوشی و همکاران، ۱۳۸۹).

اساساً برای پذیرش بیمه از سوی کشاورزان باید آگاهی‌های عمومی آنان را نسبت به بیمه بالا برد و درکی اساسی از نقش حیاتی بیمه کشاورزی در تأمین امنیت سرمایه‌گذاری در این بخش ایجاد کرد و انگیزه لازم را در کشاورزان به وجود آورد (Vandaveer, 2002).

شهرستان زابل یکی از مناطقی است که همواره با مشکلات زیادی ازجمله خشکسالی، طوفان و گردوغبار روبرو بوده و نیاز روزافزون کشاورزان به خدمات بیمه محصولات کشاورزی امری کاملاً ضروری می‌نماید. اما چگونگی و کیفیت این خدمات و رضایت کشاورزان از بیمه محصولات کشاورزی به‌ویژه گندم با توجه به غالب بودن این محصول در منطقه، امری است که نمی‌توان به‌سادگی از آن عبور کرد و آن را نادیده گرفت. با این تفاسیر در این پژوهش نیز توجه به این وجه از بیمه کشاورزی یعنی رضایت گندم‌کاران به‌عنوان قشر گسترده از کشاورزان مستقر در روستاهای شهرستان زابل و عوامل مؤثر بر رضایت آنان مورد توجه قرار گرفته شده است. با این امید که نتایج این تحقیق بتواند مورد استفاده کارگزاران و دست‌اندرکاران امر بیمه محصولات کشاورزی قرارگرفته و بیمه محصولات زراعی نقشی مؤثرتری در منطقه ایفا نماید.

بیمه‌گزار متغیرهای وجهی بانک کشاورزی، کیفیت خدمات دریافتی و میزان غرامت دریافتی کشاورز از بیمه عوامل علی مؤثر بر رضامندی کشاورزان بشمار می‌آید.

کهنسال و پورزنجان (۱۳۸۹) به بررسی تأثیر بیمه کشاورزی، بر بهره‌وری گندم کاران شهرستان مشهد پرداختند. در این تحقیق مشخص شد که میانگین بهره‌وری در گروه کشاورزان بیمه شده به‌طور معنی‌داری از گروه بیمه نشده، بیشتر است. همچنین برآورد مدل بهره‌وری نیز نشان داد که متغیرهای استفاده از ناظر، سابقه کار، بیمه، سن، تحصیلات، زمین زیرکشت، میزان تولید، نوع مالکیت زمین و تعداد قطعات زمین نیز به ترتیب، بیشترین تأثیر را بر افزایش میزان بهره‌وری تولید گندم داشته است.

شاهنوشی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی بیمه‌گذاران از بیمه کشاورزی در استان خراسان رضوی، سه گروه زارعان، دامداران و باغداران بیمه‌گذار در استان خراسان رضوی را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد، از بین متغیرهای نگرشی، تنها متغیرهای تحصیلات کشاورزان و سابقه در گروه واحدهای دامی معنی‌دار است.

در متغیرهای عملکردی نیز، متغیر تعداد ساعت شرکت در کلاس‌های ترویجی، عضو بودن در تشکل‌های کشاورزی در واحدهای دامی، ارائه خدمات به‌موقع در گروه واحدهای دامی، میزان غرامت در گروه واحدهای زراعی و باغی، اطلاع‌رسانی در هر سه گروه واحدهای زراعی، باغی و دامی، دارای تأثیر معنی‌داری بر رضایت بیمه‌گذاران از خدمات بیمه‌ای بوده است. در مورد متغیرهای ساختاری نیز، قوانین و مقررات در هر سه گروه با درصد اطمینان بالا، معنی‌دار شده و میزان حق بیمه، تنها در واحدهای دامی

زمین، میزان باغ دیم، تعداد سال‌های بیمه‌گذاری و تعداد اعضای خانوار با رضایت از بیمه محصولات کشاورزی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

طی تحقیقی سالاری و همکاران (۱۳۸۸)، به بررسی دیدگاه کارگزاران خصوصی بیمه کشاورزی در زمینه عوامل مؤثر بر پذیرش و توسعه بیمه مراتع استان تهران پرداختند. نتایج رگرسیون چند متغیره این تحقیق نشان داد که متغیرهای آگاهی از هدف‌ها و سودمندی‌های بیمه مراتع، میزان اطمینان و اعتماد بیمه‌گذار و بیمه‌گر، ارزیابی عادلانه خسارت‌ها از سوی دستگاه بیمه‌گر و مساحت مراتع، نقش مثبتی بر پذیرش بیمه مراتع داشته است. افزون بر اینکه متغیرهای مناسب بودن حق بیمه تعیین‌شده، دفعات تماس کارشناسان با مرتع‌داران و پرداخت به‌موقع غرامت به مرتع‌داران نیز، دارای نقش مثبتی بر توسعه بیمه مراتع بوده است.

کهنسال و رهنما (۱۳۸۸)، به بررسی نگرش کشاورزان نسبت به بیمه انگور در شهرستان قوچان با استفاده از الگوی لاجیت پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که متغیرهایی مانند سطح زیر کشت انگور و نوع منبع درآمدی، بر پذیرش بیمه محصولات از سوی کشاورزان، تأثیر منفی می‌گذارد. از دیگر سو، میزان تحصیلات، سطح درآمد، دانش فنی- زراعی کافی برای کشت محصولات، استفاده از خدمات ترویجی و سن بهره‌برداران، متغیرهایی است که بر پذیرش بیمه محصولات از سوی کشاورزان، تأثیر مثبت می‌گذارد.

یزدان‌پناه و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ی خود تحت عنوان رضامندی کشاورزان از بیمه‌ی محصولات کشاورزی، رضامندی کشاورزان از بیمه‌ی محصولات کشاورزی را با استفاده از تحلیل مسیر مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که در مورد کل کشاورزان

اقتصادی و حرفه‌ای گندم کاران، دانش فنی و آگاهی کشاورزان از خدمات بیمه و شناسایی عوامل مؤثر بر رضایتمندی گندم کاران از بیمه گندم مورد مطالعه قرار گرفتند.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است که برای جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق کلیه کشاورزان در شهرستان زابل می‌باشد که در سه بخش، مرکزی، پشت آب و شیب آب این شهرستان در طول سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۸ اقدام به بیمه محصول گندم خود نمودند که برابر با ۷۶۷۹ نفر بود. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که بر این اساس، حجم نمونه برابر با ۲۵۸ نفر محاسبه گردید که جهت نتیجه‌گیری بهتر در مجموع حجم نمونه برابر با ۲۶۰ نفر تعیین گردید. برای انتخاب افراد نمونه نیز روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تناسبی در دستور کار قرار گرفت، بدین شکل که با توجه به تفاوت در پراکندگی جمعیت در بخش‌های مذکور شهرستان زابل توزیع پرسشنامه نیز بین افراد متفاوت بود (جدول ۱). ابزار تحقیق پرسشنامه‌ای محقق ساخته بود که شامل سؤالاتی جهت بررسی ویژگی‌های فردی، اقتصادی و حرفه‌ای گندم کاران و سؤالاتی در قالب طیف لیکرت جهت سنجش رضایتمندی از بیمه گندم و سؤالاتی جهت تعیین میزان آگاهی و دانش گندم کاران از خدمات بیمه محصولات زراعی بود که در اختیار افراد مورد نمونه قرار گرفت و پس از تکمیل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

دارای تأثیر منفی و معنی‌داری بر رضایت از بیمه بوده است.

(1996) Smith & Bouquet در تحقیقی برای بررسی تقاضای بیمه‌ی محصولات کشاورزی از سوی گندم کاران مونتانا به این نتیجه دست یافتند که متغیرهایی از قبیل میزان تحصیلات کشاورزان، سابقه‌ی مواجهه با خطر، میزان بدهی به مؤسسات اعتباری و بانک‌ها، نوسانات میزان محصول تولیدی و نیز نرخ حق بیمه در مشارکت کشاورزان در طرح بیمه مؤثر است.

(1993) Godwin نیز در بررسی عوامل مؤثر بر تقاضا برای بیمه‌ی محصول در ایالت آیوای آمریکا این نتیجه را اعلام کرده است که مالکان زمین‌های بزرگ‌تر تمایل بیشتری به بیمه‌ی محصولات کشاورزی دارند و ارزش زمین و مدیریت‌های اجاره‌ای و مالکیت موقت زمین اثر مثبتی بر تقاضای بیمه‌ی ذرت دارد و موجب افزایش تمایل کشاورزان تولیدکننده‌ی ذرت به پذیرش بیمه می‌شود. ایشان در این بررسی متغیرهایی از قبیل زمین و ارزش آن، حق بیمه، تعهدات و بدهی‌های بانکی، نوع مدیریت مزرعه و درآمد کشاورزان را مورد مطالعه قرار داد و مشخص کرد که رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری بین مقدار زمین و ارزش آن با تقاضای بیمه از سوی تولیدکنندگان ذرت وجود دارد.

اهداف تحقیق

با توجه به مطالب ذکر شده هدف کلی این تحقیق، تعیین میزان رضایتمندی کشاورزان شهرستان زابل از بیمه گندم بوده که برای رسیدن به این هدف، اهداف جزئی شامل: شناسایی ویژگی‌های فردی،

جدول ۱. سهم هر یک از بخش‌ها در توزیع و دریافت پرسشنامه

نام بخش	تعداد در جامعه آماری	درصد از کل	حجم نمونه
پشت آب	۳۲۱۷	۴۲	۱۰۹
مرکزی	۱۳۲۸	۱۷	۴۵
شیب آب	۳۱۳۴	۴۱	۱۰۶
جمع کل	۷۶۷۹	۱۰۰	۲۶۰

یافته‌ها

آمار توصیفی

میانگین سن گندم کاران مورد مطالعه ۴۹ سال با انحراف معیار ۱۲/۹ که ۴۷ درصد آن‌ها در گروه سنی بالاتر از ۵۰ سال قرار داشتند. از نظر سطح تحصیلات ۱۰۳ نفر آن‌ها بی‌سواد بودند و میانگین سابقه کشت گندم کشاورزان مورد مطالعه ۲۴/۵ سال با انحراف معیار ۱۷/۵ بود. بررسی سابقه بیمه گندم افراد مورد مطالعه نشان داد که میانگین سابقه بیمه برابر با ۳/۵ سال بود. میانگین سطح زیر کشت گندم ۵/۵ هکتار با انحراف معیار ۴/۲ بود. ۱۶۱ نفر از افراد مورد مطالعه که ۶۲ درصد از کل افراد را شامل می‌شد عنوان کردند که تاکنون در هیچ کلاس آموزشی مربوط با بیمه شرکت نکرده‌اند و ۱۵ نفر (۶ درصد) نیز بیان نمودند که تاکنون با هیچ‌گونه خطری در کشت گندم مواجه نبوده‌اند. در نهایت ۱۱۱ نفر نیز اذعان داشتند در طول مراحل کشت و کار گندم مهندسین ناظر گندم استفاده کرده و از مشاوره با آن‌ها بهره‌مند شده‌اند (جدول ۲ و ۳).

روایی محتوایی ابزار تحقیق با استفاده از نظرات جمعی از کارشناسان بیمه محصولات زراعی پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری مورد تأیید قرار گرفت و اعتبار پرسشنامه نیز با انجام آزمون پیشاهنگ تعیین شد. برای انجام این کار تعداد ۲۰ پرسشنامه توسط جامعه‌ای مشابه با جامعه تحقیق تکمیل گردید و سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS²⁰ مقدار آلفای کرونباخ برای متغیر رضایتمندی که بر اساس طیف لیکرت سنجیده شد برابر با ۰/۸۴ برآورد گردید که حاکی از پایایی سوالات ابزار اندازه‌گیری در این بخش می‌باشد. همچنین مقدار این ضریب برای متغیر دانش فنی و آگاهی کشاورز از خدمات بیمه نیز که با طیف لیکرت سنجیده شده بود برابر با ۰/۸۲ به دست آمد. به‌منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از تحقیق از آماره‌های توصیفی نظیر فراوانی، درصد، انحراف معیار و میانگین و آماره‌های استنباطی مانند ضریب همبستگی، مقایسه میانگین و رگرسیون استفاده گردید.

جدول ۲. ویژگی‌های کمی افراد مورد مطالعه

متغیر	حداقل	میانگین	حداکثر	انحراف معیار
سن (سال)	۲۶	۴۹	۸۰	۱۲/۹
سابقه کشت گندم (سال)	۵	۲۴/۵	۶۵	۱۷/۵
سابقه بیمه گندم (سال)	۳	۳/۵	۹	۲/۱
سطح زیرکشت گندم (هکتار)	۳	۵/۵	۲۰	۴/۲

جدول ۳. ویژگی‌های کیفی افراد مورد مطالعه

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد
سطح تحصيلات	بی‌سواد	۱۰۳	۳۹/۵
	زیردیپلم	۴۵	۱۷/۵
	دیپلم	۵۳	۲۰
	فوق‌دیپلم	۳۵	۱۳/۵
	لیسانس و بالاتر	۲۴	۹/۵
شرکت در دوره آموزشی مرتبط	بله	۹۹	۳۸
	خیر	۱۶۱	۶۲
سابقه رویارویی با خطرات کشت گندم	بله	۲۴۵	۹۴
	خیر	۱۵	۶
مشاوره با مهندسین ناظر گندم	بله	۱۱۱	۴۳
	خیر	۱۴۹	۵۷

وضعیت نگرش گندم کاران از بیمه گندم

برای سنجش نگرش گندم کاران نسبت به بیمه محصولات کشاورزی از گویه‌هایی در مقیاس لیکرت در پنج سطح (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) استفاده شد که نتایج حاکی از آن بود که گویه

«پیشنهاد به سایر کشاورزان جهت بیمه محصول خود» در رتبه اول و «افزایش تولید در نتیجه بیمه کردن محصول خود» در رتبه دوم قرار گرفت و سایر گویه‌ها نیز در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند (جدول ۴).

جدول ۴. اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به نگرش افراد نسبت به بیمه محصولات کشاورزی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۲۰	۰/۸۶	۴/۲۴	پیشنهاد به سایر کشاورزان جهت بیمه محصول خود
۲	۰/۳۷	۱/۲۸	۳/۵۱	افزایش تولید در نتیجه بیمه کردن محصول خود
۳	۰/۴۰	۱/۲۴	۳/۱۲	رضایت از کارشناسان بیمه در مزارع خود
۴	۰/۵۱	۰/۲۱	۲/۳۵	احساس مسئولیت کارشناسان بیمه نسبت به بیمه نمودن محصول
۵	۰/۵۳	۱/۱۹	۲/۲۵	داشتن تمایل مجدد نسبت به بیمه محصول خود در سال‌های آتی
۶	۰/۵۹	۱/۱۰	۱/۸۵	کاهش هزینه‌های تولیدی در نتیجه بیمه

بررسی همبستگی بین ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی گندم کاران با رضایت آن‌ها از بیمه گندم

نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین مقدار سابقه کشت گندم کاران،

میزان درآمد کل سالیانه گندم کاران، تعداد دفعات مراجعه به شرکت بیمه و تعداد دفعات شرکت در کلاس‌های آموزشی با رضایت گندم کاران از بیمه گندم در سطح ۹۹ درصد اطمینان و بین تعداد سال‌های داشتن سابقه بیمه، میزان زمین زراعی و

بین میزان دانش و آگاهی گندم کاران از خدمات بیمه با میزان رضایت آنان از بیمه گندم در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (جدول ۵).

میزان درآمد سالیانه حاصل از فروش گندم با رضایت گندم کاران از بیمه گندم در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنی‌داری ملاحظه گردید. همچنین نتیجه حاصل از ضریب همبستگی اسپیرمن نیز نشان داد که

جدول ۵. تعیین رابطه ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی گندم کاران با رضایت آن‌ها از بیمه گندم

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	
		نوع	ضریب
سن (سال)	میزان رضایت از بیمه گندم	پیرسون	-۰/۳۵
سابقه کشت گندم (سال)		پیرسون	۰/۱۶۹*
سابقه بیمه (سال)		پیرسون	۰/۱۴۹*
میزان زمین زراعی (هکتار)		پیرسون	-۰/۱۴۲*
میزان سطح زیر کشت گندم (هکتار)		پیرسون	-۰/۱۱۳
میزان سطح زیر کشت گندم بیمه شده (هکتار)		پیرسون	-۰/۰۷۱
میزان درآمد حاصل از فروش گندم (ریال)		پیرسون	-۰/۱۲۷*
میزان درآمد کل کشاورزی (ریال)		پیرسون	-۰/۱۶۰**
دفعات مراجعه به مراکز خدمات کشاورزی		پیرسون	۰/۱۰۵
دفعات مراجعه به کارشناسان بیمه		پیرسون	۰/۲۰۲**
دفعات شرکت در کلاس‌های آموزشی		پیرسون	۰/۲۱۹**
دانش و آگاهی کشاورز از خدمات بیمه		اسپیرمن	۰/۲۳۷**

این متغیرها از آزمون من و اینتی استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که بین هیچ‌یک از این دو متغیر ذکرشده با میزان رضایت از بیمه گندم اختلاف معنی‌داری ملاحظه نشد (جدول ۶).

مقایسه میانگین ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی گندم کاران با رضایت آن‌ها از بیمه گندم
به منظور مقایسه میانگین بین متغیرهایی چون سابقه داشتن خطر و استفاده یا عدم استفاده از کارشناسان ناظر کشاورزی با توجه به دوسطحی بودن

جدول ۶. نتایج آزمون مقایسه میانگین ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی گندم کاران با رضایت آن‌ها از بیمه گندم در سطح دوگانه متغیرهای مستقل

متغیر	گروه‌ها	میانگین	آماره U	سطح معنی‌داری
در معرض خطر بودن محصول	بلی	۶۷/۲۸	۱۶۱۱	۰/۲۲۳
	خیر	۵۹/۲۷		
استفاده از مهندسین ناظر گندم	بلی	۱۳۳/۵۶	۷۹۳۰	۰/۵۷۱
	خیر	۱۲۸/۲۲		

سطح اطمینان ۹۵ درصد مشاهده شد به عبارتی دیگر رضایت گندم کارانی که دارای اراضی ملکی می‌باشند بیشتر از گندم کارانی است که در اراضی مشاع و اجاره‌ای به کشت و زرع می‌پردازند. در مورد متغیر سطح تحصیلات گندم کاران با رضایتمندی آنان از بیمه گندم هیچ اختلاف معنی‌داری ملاحظه نگردید (جدول ۷).

همچنین برای بررسی تأثیر متغیرهایی چون سطح تحصیلات گندم کاران مورد مطالعه و نوع مالکیت اراضی آن‌ها با رضایت از بیمه گندم با توجه به ماهیت متغیرهای مستقل (بیش از ۲ سطح)، از آزمون کروسکال والیس استفاده شد. بر این اساس ملاحظه گردید که بین نوع مالکیت اراضی گندم کاران با رضایت آنان از بیمه گندم اختلاف معنی‌داری در

جدول ۷. نتایج آزمون مقایسه میانگین ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی گندم کاران با رضایت آن‌ها از بیمه گندم

در سطح چندگانه متغیرهای مستقل

متغیر	گروه‌ها	میانگین	آماره خی دو	سطح معنی‌داری
سطح تحصیلات	بی‌سواد	۱۲۹/۷۲	۴/۹۱۸	۰/۲۹۶
	زیر دیپلم	۱۳۶/۵۸		
	دیپلم	۱۳۰/۱۷		
	فوق‌دیپلم	۱۴۴/۷۴		
نوع مالکیت اراضی	لیسانس و بالاتر	۱۰۲/۴۲	۸/۰۲۰	۰/۰۴۶
	شخصی	۱۴۸/۵۰		
	اجاره‌ای	۸۰/۲۵		
	مشاع	۱۳۳/۰۴		

تعداد دفعات شرکت در کلاس‌های آموزشی مربوطه در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

بدین معنی که افزایش در مقدار هر یک از عوامل فوق باعث می‌شود که میزان رضایت گندم کاران از بیمه گندم افزایش یابد (جدول ۸).

معادله رگرسیون حاصل از این تحلیل را به شکل زیر می‌توان نوشت:

$$Y = 2/882 + 0/332(x_1) + 0/115(x_2) + 0/076(x_3) + 0/052(x_4)$$

تعیین معادله رگرسیون رضایت گندم کاران از بیمه گندم

تجزیه و تحلیل رگرسیون چند متغیره با استفاده از روش گام‌به‌گام، پس از ورود کلیه متغیرهای کمی مطابق با جدول ۸ نشان می‌دهد که بین متغیرهای آگاهی و دانش گندم کاران از خدمات بیمه، مقدار سابقه کشت گندم و تعداد دفعات مراجعه به شرکت بیمه محصولات کشاورزی با رضایتمندی گندم کاران از بیمه گندم در سطح اطمینان ۹۹ درصد و بین متغیر

جدول ۸. ضرایب رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام

متغیر	ضرایب	ضرایب استاندارد شده	آماره t	سطح معنی داری
ضریب ثابت (constant)	۲/۷۸۲	-	۹/۱۱	۰/۰۰۰
دانش و آگاهی گندم کاران از بیمه (X ₁)	۰/۳۳۲	۰/۳۰	۵/۳۸	۰/۰۰۰
سابقه کشت گندم (X ₂)	۰/۰۱۵	۰/۳۵	۵/۱۶	۰/۰۰۰
تعداد دفعات مراجعه به بیمه (X ₃)	۰/۰۷۶	۰/۱۸	۳/۱۴	۰/۰۰۲
دفعات شرکت در کلاس آموزشی (X ₄)	۰/۰۵۲	۰/۱۲	۲/۱۸	۰/۰۳۰
	F= ۰/۴۷۰	Sig= ۱۵/۵۷	R=۰/۰۰۰	R ² = ۰/۵۱۹

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل نتایج نشان داد که بین تعداد دفعات مراجعه به کارشناسان بیمه و تعداد دفعات شرکت در کلاس‌های آموزشی با رضایتمندی گندم کاران از بیمه محصولات کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد که این موضوع خود بیانگر این مطلب است که با افزایش شرکت گندم کاران در این‌گونه رده‌ها و مراجعات و تماس‌های بیشتر با متصدیان امر بیمه محصولات کشاورزی و آشناسازی آن‌ها در مورد ضوابط و شرایط قراردادها و حدود مسئولیت بیمه‌گر و بیمه‌گذار، میزان رضایت کشاورزان از بیمه کشاورزی نیز افزایش می‌یابد. این نتیجه با نتایج تحقیقات کرباسی و همکاران (۱۳۸۸)، فرجی و میردامادی (۱۳۸۵) و شاهنوشی و همکاران (۱۳۸۹) مطابقت دارد.

همچنین مشخص گردید که بین متغیر سابقه کشت گندم افراد با رضایتمندی آن‌ها از بیمه محصولات کشاورزی رابطه معنی‌دار و مثبت مشاهده گردید. بدین معنی که افراد با سابقه کشت بیشتر رضایت بیشتری از بیمه محصولات کشاورزی به‌ویژه بیمه گندم دارند، چراکه آنان با توجه به ویژگی‌های جوی و شرایط خاص آب و هوایی در منطقه مورد مطالعه که با بحران خشکسالی و کمبود آب و

همچنین طوفان‌های گردوخاک روبرو می‌باشند، همواره شاهد از بین رفتن محصولات خود بوده و وجود چنین ساختار حمایتی را غنیمت دانسته و از آن رضایت دارند. این یافته با نتایج یافته‌های فرجی و میردامادی (۱۳۸۵)، کهنسال و پورزنجانی (۱۳۸۹) و شاهنوشی و همکاران (۱۳۸۹) هم‌راستا می‌باشد.

نتایج نشان داد که بین متغیر دانش و آگاهی گندم کاران از بیمه گندم با متغیر وابسته رضایتمندی از بیمه گندم رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد که این موضوع نیز با نتایج یافته‌های کهنسال و رهنما (۱۳۸۸) و یزدان پناه و همکاران (۱۳۸۸) همسو می‌باشد.

پیشنهادها

بر اساس نتایجی که از این تحقیق به دست آمد پیشنهادهایی به‌قرار زیر قابل ارائه می‌باشد:

- یکی از عوامل مؤثر بر رضایت کشاورزان از بیمه گندم تعداد دفعات مراجعه به دفاتر بیمه محصولات کشاورزی می‌باشد که این تعداد مراجعات خود باعث افزایش دانش و آگاهی مردم از بیمه و چگونگی انجام آن می‌شود، ضمن اینکه با افزایش دفعات مراجعه به دفاتر بیمه کشاورزی، تبادل اطلاعات بین کارشناس و کشاورز نیز به مراتب افزایش می‌یابد.

۲. دوستی، م. (۱۳۷۶). گزارش توجیهی بیمه محصول باغات سیب. تهران: اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
۳. رستمی، ف. شعبانعلی فمی، ح. موحد محمدی، ح.، و ایروانی، ه. (۱۳۸۶). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه: مطالعه موردی گندم کاران شهرستان هرسین کرمانشاه. *فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه*، شماره ۶۰، صفحات ۲۱-۱.
۴. زمانی، غ. کرمی، ع.، و یزدان پناه، م. (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر رضایتمندی بیمه‌گزاران از بیمه محصولات زراعی. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، جلد ۴، شماره ۲، صفحات ۶۵-۵۳.
۵. سالاری، ا. حسینی، ج.، و ده‌یوری، س. (۱۳۸۸). بررسی دیدگاه کارگزاران خصوصی بیمه کشاورزی در زمینه عوامل مؤثر بر پذیرش و توسعه بیمه مراتع. *فصلنامه بیمه و کشاورزی*، سال ۶، شماره ۲۱، صفحات ۱۱۳-۸۹.
۶. شاهنوشی، ن. عدالتیان، ع. رفیعی، ه. خاکسار آستانه، ح.، و فرزانه، م. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی بیمه‌گذاران از بیمه کشاورزی در استان خراسان رضوی. *فصلنامه بیمه و کشاورزی*، سال ۷، شماره ۲۳ و ۲۴، صفحات ۶۸-۴۳.
۷. صندوق بیمه محصولات کشاورزی. (۱۳۸۴). گزارش تحلیلی- آماری صندوق بیمه محصولات کشاورزی از برنامه سوم از برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور.
۸. فرجی ا، و میردامادی، س.م. (۱۳۸۵). بررسی نقش ترویج در پذیرش بیمه سیب توسط باغداران شهرستان دماوند. *مجله پژوهشی علوم کشاورزی*، سال ۱۲، شماره ۳، صفحات ۴۹۹-۴۸۹.
۹. کرباسی، ع.، و کامبوزیا، ن. (۱۳۸۲). بررسی عوامل مؤثر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی استان سیستان و بلوچستان. *فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه*، شماره ۴۱ و ۴۲، صفحات ۱۱۹-۱۰۷.
- با توجه به معنی‌داری و رابطه مثبت تعداد دفعات شرکت کشاورزان در کلاس‌های آموزشی برگزار شده با رضایتمندی گندم کاران از بیمه محصولات کشاورزی، پیشنهاد می‌گردد جهاد کشاورزی نسبت به برنامه‌ریزی در خصوص برگزاری منسجم و منظم دوره‌های آموزشی مربوط به بیمه محصولات کشاورزی توجه نمایند.
- برای توسعه بیمه کشاورزی، انجام اقدام‌های آموزشی و ترویجی ضروری است. این اقدام‌های آموزشی باهدف جذب بهره‌برداران و آشناسازی آن‌ها در مورد ضوابط و شرایط قراردادها و حدود مسئولیت بیمه‌گر و بیمه‌گذار صورت می‌گیرد. همچنین آموزش و تربیت کادر صندوق بیمه، به‌منظور اجرای دقیق و علمی فعالیت بیمه محصولات کشاورزی ضروری است. افزایش ارتباط میان صندوق بیمه و مؤسسه‌های تحقیقات کشاورزی نیز، برای کاهش ریسک تولید مناسب است.
- برای پذیرش بیشتر بیمه توسط گندم کاران، توصیه می‌شود از سیاست‌های بیمه‌ای نظیر تنوع پوشش بیمه‌ای، متناسب بودن و عادلانه بودن حق بیمه با بیمه‌نامه (با توجه به درآمد گندم کاران)، پرداخت غرامت به‌موقع به کشاورزان بیمه‌گذار خسارت‌دیده بیشتر موردتوجه قرار گیرد.

منابع و مأخذ

۱. خلیل نژاد، پ.، و زمانی پور، ا. (۱۳۸۶). بررسی سازه‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر نگرش کشاورزان پیرامون بیمه محصولات کشاورزی. *فصلنامه پژوهشی صندوق بیمه*، سال ۶، شماره ۲۱، صفحات ۸۸-۷۳.

- risk management decisions involving multiple scales: a salmon aquaculture example, *environmental science & policy*, 9, 423-428.
15. Mevuisen, M.P.M. (2000). *Insurance as a Risk Management Tool for European Agriculture*, Pergamon Press, Oxford.
  16. Smith, V., & Bouquet, A. E. (1996). The demand for multiple period insurance: evidence from Montana Farmers, *American Journal of Agricultural Economics*, 78, 189-201.
  17. Sayers, D., Kilmer, R., Lee, J., & Flambert, A. (1996). Satisfaction evaluation of milk handlers by southern U.S. dairy farmers. *Journal of Agricultural and Applied Economics*. 28(2), 313-321.
  18. Vandever, M. L. (2002). Demand for area crop insurance among litchi producers in northern Vietnam. *Agricultural Economics Journal*, 26, 173-184.
  ۱۰. کهنسال، م. و رهنما، ع. (۱۳۸۸). بررسی نگرش کشاورزان نسبت به بیمه انگور. فصلنامه صندوق بیمه کشاورزی، سال ۶، شماره ۲۲، صفحات ۵۱-۶۶.
  ۱۱. کهنسال، م. و پورزنجانی، آ. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر بیمه کشاورزی، بر بهره‌وری گندم کاران شهرستان مشهد. فصلنامه بیمه و کشاورزی. شماره ۲۳ و ۲۴، صفحات ۲۵-۴۲.
  ۱۲. یزدان‌پناه، م. زمانی، غ. و رضایی مقدم، ک. (۱۳۸۸). رضامندی کشاورزان از بیمه‌ی محصولات کشاورزی: کاربرد تحلیل مسیر. *مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه*، سال ۱۷، شماره ۶۶، صفحات ۱۶۴-۱۳۹.
  13. Godwin, B.K. (1993). An Empirical Analysis of Demand for Multiple Peril Crop Insurance, *American Journal of Agricultural Economics*. 75, 425-434.
  14. McDaniels, T., Longstaff, H., Dowlatabadi, H. (2006). A value-based framework for